

ԻՍԹԱՆԳՈՒԼ 31 ՅՈՒԼԻՍ

ቶ ቢ ዮ ኮ ፊ ኮፍ ኮ

ՄԳԱՆԵԱ

Էկէր Սպանեա իսթիւաւընն ֆիւթ
թուհաթընտան Սպանեաւըլար իսթի-
ֆատէ իթմէք իսթըրըլը իսէ : Բօրթէդ
աղաւարը , պիւրպիւրէրի իէ ուլուշմաւը
սորըլար : Դէ նայիպ Սկըրնաշա դարըլը
ֆէնատ դուրմաւըլ վէ նէ տալիս Բըրիմէ
թէհմիտ կէօսթըրմէլի տիւրըլը : Էկէր
գէրպէթմէ Էֆըեար սահիպլէրի ֆիւթու-
հաթ դազանմադ իսթըրըլը իսէ : Էվվէ
էմիրտէ պիւրլէմէլի տիւրըլը : Սպանեա
իշըլըրնիսն մաւլեմաթը օլանըարտան
հիշ պիւրիսի մլզհէպ վէ հիւքիւմէթմէ սը-
պէթըլլէթի թարաֆկիւրէրէնն Էթու-
րիլէթ Բէյտա իթտիքէրիսն ապա իթէլ-
մին տէյիւլըր տիւր վէ հէմտէ թէէմին օ-
լամադ յար :

Սպանիատա սերպետիլէթ թարաֆ-
կերի զանաւար, շունճա տէհրլըտին պե-
րու Սպանես թախթընը թաշըմըշ զան
սիւլիլէլըն գարըը քլնտիլէրնին թէէմին
պիր հաւտէ դանն իտէճէք գատարշայ-
գըն մը տըրլար, Պունլար էսկի ելտը
վահիտ (միապետական) բուհու քես-
միլն պիթմիշ տէյի մի՞ զանն իթմէք-
տէ տիրլը, արթըգ Պուրպօն, Վարթօ,
վէ խզապլլա թարաֆկերի Սպանեստա
ջալնամըշ մը տըր, Շիմտիքի հիւքիւ-
մէթէ եհրէքտէն վէ ճանտան գարըը օ-
լան 150,000 բարազտան իպարէթ ա-
եադտա հաղըր վէ մէվճուտ օլան օր-
տուլու հիշ երկնէ գօյապիլերլըր մի՞
պու օրտու (բաբասլար) պու հիւքիւ-
մէթին, գարուրլարընա գարըը տիւշման
վէ պու օրտու պու հիւքիւմէթի վէ պու
հիւքիւմէթէ իթմաթ իտէնլըր ճէ-
հիւննմ ավէթինէ կէճուտլմէքտէ վէ
պու օրտու եօրուլմադ սուրէթտէ, պու
հիւքիւմէթին թարաֆկիլերնին պու
հիւքիւմէթէ գարըը թէշվիդ իթմէքտէ
տէյիլ մի՞ տիր, Տասա պունտան պիր
գաշ կիլն ազտմ, Վօրմա թըրլիտի իթվ-
բօ, պիր Նրօթլէսլման աղըղատլկես-
նըն ճէնազէ ալայըր վասթատա իլէ ա-
ապիլի ամմլ յի պօզամմադ իշին, ալայ
եւրինէ պիր պէօլիլէկ ասաքիր կէճուտլ-
մէյէ մէնպուր օլտու :

Պէր չօգ տէլիւմը, Սպանեաւոր
վուզու պուլան ըվօլխիսն, էկէր ա-
հալիսին էքսլիքիթի տէյիլ իսլտէ,
պիր չօգ ատամ շէտիտէն գարչը օլտու-
ղունա պիդի ինանտրըրլար, ունիւր
հիւքիմլթէ գարչը իւք հարաքեալթ
նիշանը վ'րիւթիկնտէ, այաղա գալգ-
մագ իւզրէ սիւահ ալթընտա պլքլէ-
մէքտէ տիր'ր, էսկի Վարօսուն թօր-
նունուն ք'նտինէ Սպանեաննն եւտին-
հի Վարօս ինիւնը վէր'րէք, գարտա-
չընա նաղորդը մլքթուզ, էկէր սի-
ւահա տալվտանայա թշվիդի միմիշ օլ-
աա իտի, ալթ իսլթլիկին մուգաու-
տէմէսի սայրմայա քեաֆի իտի :

Տօն Գարշաւ նիգամէն Սպանեա զը-
րաւընըմ տէյի խոտաա իթոիքտին
մաաաա , հուղըրու Բէպպանի թարա-
ժընտան փառոխյահյարա վիրիլէն հուղու-

գումն սահմայի իմ տեր ։ Պարթէլզ մէճի խ-
սխնն վէ Սպանեանն յիշխին իտոսաւ-
լարընը ըէտա իտեր ։ Տօն Վարըս դաթօ-
լիք մէղէ՛ն պինտուն պաշղա մլղէ՛պ թանբը
մազ ։ Սպանեալըլարըն սերպէսիթիթի
պէն վերմիշ օլմալըլըմէր ։ Սպանեալը-
լարա հէշ պիբ շէյ տավա էթմէյէ վէ եա-
նատ քէնտինտուն իսթիլէյէ հոգուդ վըր-
մազ ։ Տօն Վարըս Սպանեանըն աթիք
տուլլըլարընա միւրեանտաթ իտեր ։ Վէ է-
հալ ինիկ կեան չու վէ կեան պու թարա-
ֆտ մէյիլլէնն աղգուսինէ էլտի էթմէք
իսթեր ։ ասըլ օ տաղըգատա քի եէնի ի-
տալարտան կէրի չէքիլլէյէ մէյեալ
լանմագտա տըրլար ։ Տօն Վարըս քէն-
տինի Նաբալլըղա թէպիմ իտեր ։ վէ
պու կիւն հէր նէ գատար բաբաղլար ին-
տանտէ նիմ էթիթիպղըլը կիպի իսէ տէ ։
հաբըն աղիլլէր վէ մարտիթալար սը-
րապնն կէլէպիլիբ ։

Տօն Գարշու, քէնտի ճառագարընը
քէնտի ազնկէրիսի, ալեամէթէրիսի,
բլակարընը վէ քէնտինէ մտխոտ շար-
գալարընը, Սպանեանա կէնտարմիչ
տիր . վէ հալեա քէնտինէն շախսէն Ս-
պանեա սինգընա կէչիպ կէմէմսի
չիւռհէ թահթընտա տոր :

Տճե Ուսթաթուն սկնորը կէշմսի շիմ-
տիլիք քնտի հաղղնտա խայրը տէ-
յի տր տէսք ճայիզ տր . լաքն է-
հալի անաղլանտղնտա , վէ սերպէ-
յիլթ թարաֆկիրէրի իլէ շիւագտա պու-
լունտողունտա վէ էյալթլէրտէ , էհա-
լի վերկիտէն խաֆիֆլեհէք եւրտէ
տահա աղըր վերկի թահթնտա եղիլմիշ
օլտողունտա , քնտի պախթընը արայա-
պիլիր :

Պաշտօնական Ֆրանսական ռեզեր պոլի-
նան, Պոստ, Դավարո, վե Գաթարյոն
էյալէ/ժ/ըրնտէ, Տօն Գարբա մուհա-
րէպէյի գաղանապիմք էչին խալլի
դուվլէթ քէսպ իթմի տիր :

Պիսկէլտէ, Պիլպա, Զուժալաքակիրի
 թարափկիրլըրնինէն էն գուզվէթլի մէս-
 քեանը խոր, վէ նիհայէթ Խարարթլը-
 տան եհնիլտի, Բամբէլուննասա, Նա-
 վար, վի Գաթալուննատա, Թարրա-
 կոնա, պուռնտան ադուեմ վուգու պու-
 լան ուղղունսուգլուքարտա մէրքէզ օւ-
 տուգլարը միսիլլիէ շիմտի տէ մ'ըքէզ
 օլմուշար տըր, Պուրապարտա Գարլոս
 թարափկ'լըրլի իւզլիննէ հարաքաթ
 նըշանէլրի կ'օրիւմէտէ տիբ, Պու-
 ռալալտան հիւթիւմթէ խալլը էնտիշէ
 վիւրպիւնէք սուրէթտէ, աշըգտան ա-
 չըդա զօրպաւըզ մ'ըքէզլըրի գու-
 ռութագոտ տըր, Լաքին պիգէ էն ու-
 շըր կ'օրիւնէն մատտէ, Վարլոս թա-
 րափկիրլըրի քնտիլըրինի Շըմալտէ
 պուլուննան ուզազ էյալէթլըրտէ կիզ
 լէմէլըրի տիբ, Պուշլուր Մատրի-
 տին ձնուպի թարափլարրնտա օլան
 շիհրլըրտէ եպլըմըշար տըր, Կէլն
 ճուժտա իրթէկի կիւնիւ Լամունյա էյա-
 լէթիտտէ 500 գատուր Պարլոս էյա-
 րափտարարը իլէ, հիւթիւմթ տոսթի-
 րի պէնիտտէ գանլը պիբշաթըշմա վու-
 գու պուլտու. վադաս Գարլոս թարափ-

հիբրիբրե եւնիտիտիբրե , ֆադաթ կ'օրիւնիւշէ ն'ղաբրեն , պոռնկար պոռնալարաա ե.յի պիր մաշալ գապթ իթմիշէր տիր. գիրա լծկկրաֆ լծկկրին գոքարմիշէրա վէ պիր գաշ կիրն տիր օրալորաան պիր խապիր պրնորաբր եօֆ տուր :

Հիւքիւմ/թին պու ալ/թ իւս/թ իւկէ
խօնուտ օրունանազ սուր/թատ պիր նե-
/թինէ վերպի/իր օլուդունա ի/թիմա
խտպի/իրիզ, ըսքին ձէ յոտնասա պիր
Ֆինա մուստէ վար տոր քի հէմ կէօր-
մւմկլիք խոթմէզ, վէ հէմտէ խա-
ֆիֆէ կէշիւմէզ, շէզյէքի, պիր/թին
Ազաննալըզը քնտի հիւքիւմ/թըրի-
նին պագասը խաթըր իչին ուֆազ /թէ-
ֆէք գրոտիյի/թըրի պէր թարաֆ ի/թ-
մէլէ. վէ քնտի/թրին ալժ իւս/թ իւ-
կէ պրդադպի/թն տրւմէն գարշը պիր-
լէյմլի տիրոյ :

Հեռւ

ՆՆ՛րևտէ պիրտերպէսնիցն եւ իս-
լահաթ իծրա օլուր տէ , չիզվիթ բա-
բապարը թաղըմը անը պողմադը չըզըշ-
մազ , Պրնպար միւղէյկն սալանքն կիդ-
լէնիի շօրիւննէքլըրի միսիլու , պուրն-
տուգարը մահալին կիզլէիկինն սյօղ-
մադա թայեիին օլմուշ տըրըար կիսիլ ,
հէ պու պուսպն բահաթ տուրմազըզ
եւաբամզյար :

Թրանսիտ (հարթ լ) մեզ հայտնի է պիր
զիյն լծ կենտրոն , քիլոսեկուն օր թափանա
նությամբ կազմվել է օրթիկալ կենտրոն
Ֆրանսա պիլյուրե շամա երգչուր, օտուռ
տան երգում , պիր չօգ զիյն լծ տայիր
լվալպիմ լծ զօնմուր իմիջ : Չիյն լծին
արա երկրնտե պուլունան բլրտլերին
տեն քաղաղյն լծ լծուլուր . վե անինտե
քիլոսեկուն լծալաներն ալֆ սարար :

Տինարարարան չօգլար տուրուպ
սուգ դան իւն աւէֆի սեյր իտուրէր ի-
քէն, տիկէրէրէն պիր չօգլու պրաղըր
դապար, պուէ էնաստէ թաւան թու-
թուչույօր տէյի՝ զիր կիւրիւտիւ տիր
գօրար :

Պոռնուհի իւզկերինն գաբուլար ումու-
մն աչըւորդընտա պիր չօգ զարը , եր-
բէք վէ չօնուլար շիրնարըլար . նի-
հայէթ 16 քիշէ Եօլեպ , վէ պիր չօգ
սառմար սաղաթէլանորդտան սօնրա
Եաննիր պոտըլը :

— Լուքսեմպուրկ շաղէթաւերինտէ
Եազըլտըզլնա նէզարին օրատա մէմու-
լին զայրի սուրէթտէ շիտտէթլի վէ պէօ-
յիւք տօլու Եազմըշ տըր :

Էվվէլա հիշ ընկզկեար եօգ իմիշ :
Սծնատան լօտօս ընկզկեարը ալըր .
աղածուրը վէ պուզոտոյ մահաուլաընը
զօբաըրը վէ շըմհուրֆէրէրէն թմաի-
րէի իշին դուրուլուիշ օլան օ պէջիւք
պինալարը , սայքի մուգալատան գու-
րուլմուշ պինալար կիպի եւրէ ետեար :
Պա պինալարն ալ թընտա 40 քիշի գա-
տար վար իմիշ իսէտէ , սատէճէ 3 քիշիսի
աղըր սուրլթտէ սագաթլանմը տըր .
ֆագաթ յօղարը գագատան պիւս պիւ-
թիւն մուաֆ գալմամըշար . պուշնարն
էքա՛րիսի , իշինտէ իշէտիքլէր վարջ
սրապալարընտս մուհաֆուտ օլու-
մուշար ~ Թամիթէ եկիլի օլան 14 մա-

քինատան 10 թանեհի ու տրեհե ֆինա
սագաթլանմըշլար քի, արթըզ իշ եա-
րամուլարը միւմքինիդ զմուշ, պու պի-
նալար 300 այագ պոյ վե 60 այագ է-
նինտ, իմիշլը, պունլարըն ուամնտա-
քի լինքօ բարդալարը, եիւզ եարտա-
տան լիեատե ուղագլըշա աթըմըշլար
արը :

—Դժոխքն Եկեմանոս (Խնկի/թեբրա)՝ պիտի նվժե՛նի մաքրենա թէ՛ ճրիւպէ՛ օրուն՝ մագոս տորը . պունուն տիկ՛ը/րտուն Ֆարդը շուքի՛ , վարքորուն գապանքնա սրճագ սուի՛ իւ սրճագ հափա հասրը ի/ծտիրի/իպ , պուղու իւ սրճագ հափա պիր/իքա՛ն , գազանուն վարթոր մաքնաւոր՝ նա կէ՛նտառիր/իքա՛ն տիր , Պունուն միւնճիտի պիր ալէաթ տիր/մուչ տորը , քիսօուգ հափալը գանկալ գանկալ պորու լարտան լծուլումպա իւ շէք/րեք , պուն հափա գազանա կիրմ/լա՛ն իվ/լել պուն ալէաթ իւ ըսնտորմագոս տորը . ֆալգալ/սուգ հափա կինէ ուլլորճա տողը տան տողոր զաղանա ուլլըմագոս տորը քի , գաղանուն պուլունան սրճագ սու իւ ըսնտըն :

Պու իծատէն իւշ նկվ մկնֆաթմ
հասրկ օմագտա տըր, պրինհնի, վէ էն
դիւտտէի, քէօմիւր հիւզտէ '40 էք.
սիք խարնանմագտա . իքինի շիմոյիչ
զատար պուրննուշ օլան վաթօրմաքի.
նայարընտան գիւտտէ զուվ լիթ թէյ.
տա օլմագտա, իւշիւնհիւ, վաթօր գա
զանլարընտա աղ սու իգթիղա օլմագ
տա տոր :

Պոնդարտան մատառ տիկեր մէն
 ֆաաթլարը տահա վար տերլը, չէօյլէ
 ըի, հափանըն սուլուն երւղ ինտէ իլլէ.
 մէսի դայլթ ֆայիտմէնտ տիր. Վիրաա
 պունուն իլէ սու տայիմա հարաքթթտ
 պուլունուպ, պէօյլէլիքլէ սուլըն թաշ
 պաղլամաընըր մէն իտիր. պունտան տա
 մաատա վաթթարա իքի դայթ քեթմիււ
 թաշըմամաղլըք սուհուլթինի վրիր

— Սկսօրեալ Տիրութեանդ զագլ
 թափընքն պիտի տրտկինն նէգարնն, Բու-
 սիս իմբ/րաթօրու Բրուսիաննն, Եւդ-
 վիկ պօղաղընը աւանես նիլէթի պու-
 լունտուղունու տույտուգոտ, զայեթ էս
 տիէյէ տիւշար օմուշ տուր : Բրուսի-
 աննն Երմայի տնիղլըտէ հիւքմ իթ-
 մէկէ գաղղըմարը, Տանիմարգա իւլ
 Լղլիէրեսեը պիրպիլըրէի եւ պիրլէշ
 տրմէյէ չալըշմետ Բուսիս տեվլի-
 թիբնէ մէյիլէթտիրեճէք տիր : Տանի-
 մարգա վիլիի աշտընն Զլիէրես գըր-
 լընըն քրիմէսի իւլ օյան թէղէվիւճինտէ
 հաւըը պուլունմագ էչին Բրէս Սլա-
 տիմիրին Սթօգօլմա իրաւ զԸԼըմար
 Բուսիսանն մէլդիւր բօյիթիգասընա
 պիր տէլիւ սայըլապիլիբի, Հ'ը նէ
 հալիսէ, էն զիեստէ տիգդաթ թու-
 նածագ քերթէ չու տուր քի, Բուսիս
 տվլէթի պու արա շըմէնտըՖ'ըրլընի
 վէ հարպ սփիննէլըրին արլըրմագ է
 մէշղուլ տուր, Լաքին պագօլըմ մալի-
 սիսինն, պու գուվլէյի ապլըյի, զամ-
 ժեսա տայիր մասարիֆլըրի Էօթմէպլէ-
 ճէք մկտարի վա՛ր մը տորը, պուրասը պիր
 սոց չիւճէլիճէ :

նաեղները քաղաքագիտութեան իմաստակարարները կը սեպուին :

Ամեն ու բերնին մէջ քաղաքագիտութեան բառ մ'է կը պարտի : Անոր քննարկարարականները որ չեն գիտեր, այլ նախնիքն առ քաղաքագիտութեան եկեղեցականներնիս քաղաքագիտութիւնը ո՛ր սովորէն են, ո՛րն է դասագիրքին, ո՛վ է դասաւանդիս, ո՛րն են փորձ բերել : Ասոնք ալ մէկըն դնենք, եւ նայինք թէ ինչ է քաղաքական գործերնիս որ քաղաքագիտութեան պարտաւորութիւնն ունեցած ըլլանք :

Մեր գործը կրկին է, ներքին եւ արտաքին : Ներքինին համար պէտք եղած բանը ազգային գործոց եւ ազգայնոց սովորութեանց գիտակցութեան շտապանքն է : Այս մասին իրականին գիտակցութեան մէջ անկի գիտակցութիւնն ունեցող ո՛վ ունինք : Մարդը վերաբեր գիտելու գործը օրէն ի վեր շարունակ կը շարժարտի : հազարաւոր բայց վայրենաբարոյ հակառակորդներ, միեւնոսոր բայց ինչ շատ քաղաքակրթ ազգայնականներ ունեցած է : եւ ամենէն աւելի մէկ անգամ մը եթէ յիշենք՝ կրնանք իրականին ազգային ներքին գործոց մասին ունեցած քաղաքականութիւնը գիտնալ :

Ասկից քիչ տարիներ առաջ՝ լուսաւորեալի եւ խաւարեալի շարժում մ'ունեցանք, մէջ տեղ կեդած էին մաս մ'ալ անգղայ չեզոքներ, եկեղեցական չի մնաց որ՝ այս երկու կուսակցութեանց գլուխը կամ գործիքը եղած եւ կամ մասին մէկուն աստիկի եւ միւսին սրտին չըլլային :

Բայց իրական խաւարեալն ալ կը սիրուէր, լուսաւորեալն ալ իսկ ինքը չէզոք չէր : Ինչ էր ուրեմն իրականին բռնած քաղաքականութիւնը, որ իր համարումը երկու կուսին վրայ ալ կը տարածէր, բայց եթէ ԶԱՓԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ, առանց ճշմարտան ու օգտակարը մերժելու :

Արդ ասանկ քաղաքականութիւն մը ազգային ամեն ժամանակէ աւելի գլուխը տալով միջոցին եթէ կրցաւ գոյուի հանել, ասկից աւելի այդպիսի ներքին գործոց եւ ազգայնոց սովորութեանց հետ մարդն ո՛վ է որ մեր միտքը դեռ չի գար : Թողա՛նք այս անձին խել մը գրաւոր աշխատութիւնները, ըրած առաջարկութիւնները եւն, որոնց ամեն մէկը ձեռքերէն իրեն ոգայնագիր վաղը պատրիարքական աթոռը եթէ նստեցընենք, ասոնց յարմարագոյններուն գործադրութիւնները կրնանք իրմէ պահանջել, մինչդեռ մեծ մասամբ միւս եպիսկոպոսներնիս ոչ հրապարակին վրայ ազգային խղճոց համար գիր ունին : ոչ առաջարկութիւնն են :

Աւելի չի տեսնուիր ազգային ներքին գործոց մասին վրայ, վասն զի ծանուցեալ ճշմարտութիւններու կրկնութիւնը ըրած պիտի ըլլանք :

Գտնուող ազգային արտաքին գործերնու վրայ :

Մեր դիպականերու հետ ունեցած յարաբերութիւնը միայն չնորհաւորութեանց սահմանին մէջ կը կապանայ, իսկ մասնաւոր գործոց համար զրեթէ երբեք : Այս չնորհաւորութեանց աստիկ սովորութիւնն է միշտ աշխարհական լիզաւորեալի որ մէկուն գործնաւորութեան որ ու ըլլալը կրողն ու պատրիարքականութեան որ քաղաքականութեան որ կողմին կողմին :

Գործնական արտաքին յարաբերութիւնն ինչ միշտ է : Գտնուող հետ է :

Ասոր համար ցարդ ընդունած քաղաքականութիւննիս կէս ստախոսութեանն անդին չանցնիր, բայց ասոր ալ կրկնակի մնալը ամեն անգամ առժամ եղ : մեք կէս ստախոսութիւն ըսինք, բայց եթէ գոյ ծանկան արդիւնքին հետ քաղաքական կրնանք բողոքողին ստախոսութիւն կոչել :

Ինչ է մեր Բ. Գտնուող հետ ունեցած յարաբերութեան հիմը, բայց եթէ սա-եթէ մեր ազգին ամբողջութեան գէտ կառավարութեան երկրորդական պաշտօնեաներէն մէկուն կամ մէկ քանին կողմին գործկանք մ'ըլլայ, կեղծութեան կառավարութեան գիտել եւ այդ գրկանքն ընդունելու պատիւը խղճել : եթէ ազգային անհատին մէկուն գրկանք մ'ըլլայ նոյնպէս : Բայց վերջնիկով այս վերացական բառերը՝ որոշ կերպով ըսենք որ՝ հակադէմ :

Մեր ցարդ երկու խնդրոց երեսն է, նոյն Բերդերու խնդիրը : եւ ապա տեղութեան տեղեկ խնդիրը :

Մեք քանի որ ինքզինքնիս գիտենք 36 պատարագ տեսնու : Նոյնպէս քանի որ ինքզինքնիս գիտենք այս երկու խնդիրը կեղծ է ազգին գիտելու վրայ : Արդ այս խնդիրները տեղութիւնն է չիւղեմով թէ

պատրիարքներն են տեղութեան սուր խոսողը : Այս հասկնալու համար մեր ամեն օր գործած մէկ խոսքը որ պատրիարքական քաղաքականութեան հիմն է : ինչնիս կը բուռն : այսինքն «տեղութեան պաշտօնեաները չի ձեռնարկենք» : այս երեք բառէ բաղկացեալ քաղաքականութիւնը մեր տեղը բուռն է : ինչ ըսել է ԶԻԶԱԶԱՐԱՆՆԵՆ : միթէ տեղութեան վարկը եւ գործիքները կաղնող հպատակաց ցարդ, ընդդէմ եւ առանց ժամանակ կոտորելու տեղութեան պաշտօնեանց իմացնելը՝ դանդաղ ձեռնարկել է : թէ իրենց պարտաւորութեանը օգնել : եւ միթէ սուր խոսելու զանոնք իրենց չի ձեռնարկենք՝ զանոնք շարունակ ձեռնարկենք : Անոնք բողոքն ալ ստորաբաժանումը մը տալ՝ տեղութեան բարձր հպատակաց ցարդուն բժիշկներն են : հիւսնողին իր ցարդ բժիշկին յայտնելը ձեռնարկութիւնն է : հիւսնող իր ցարդ բժիշկին յայտնելու համար քաղաքագիտ ըլլալ պէտք է, եւ եթէ հիւսնող իր ցարդ պահելու ըլլայ՝ բժիշկը չի ձեռնարկենք : համար՝ հիւսնողին միտնողութեան բժիշկին աշխատութեանը վնասակար չէ՝ անոր այս բռնած ինքնաբեր :

Այս ճիշդ եւ գուցէ բառական նշանակութեամբ մեր ու տեղութեան մէջ կողմ յարաբերութիւնը հիւսնողին եւ բժիշկին յարաբերութիւնն է : մեք տեղութեան դէմ քննելով մը չունինք : եւ չենք կրնար ունենալ որ՝ քաղաքագիտ պատրիարքի կարծիքն ունենանք : մեր բէթմանքը տեղութեան աւելի ուրին մէջ զեռնողած է : կը կարծենք անոնք, կը դիտենք ցարդին, եւ ասոնցմէ որ որ մեր գործին յարմար, կը խնդրենք բժիշկին որ՝ համի ստորագրել զայն, որպէս զի ինքզինքն ու պաշտօնեանն անոր արդիւնքը իրականապէս ընդունելով եւ հիւսնողութիւննիս բուռն :

Այս ամենապարզ քաղաքականութեան կրկնուող գուշակել, որ մեք պատրիարք ըլլալով անձին զեռնողական շփոթ քաղաքագիտութեան պէտք չէ, ալ հակադրողութիւն ազգային ցաւոց, որպէս զի անոր դարմանն եղող տեղութեան օրէնքը որքէ, ու գործադրութիւնը խնդրէ ամենայն պարզութեամբ :

Իրականին վրայ այս հակադրողութիւնը չի կայ, տեղութեան օրէնքները որոշելու կարողութիւնն չունի : եւ պարզ մարդ չէ ո՛վ կրնայ ըսել, նոյնպէս նաեւ արդի ժամանակին մէջ, այս ինչ է Եպիսկոպոսը զանի կը գերազանցէ բողոքող որ կայ կրկնուող անոր հետ քաղաքականութեան մտնել :

Այնքան անոնք, որ քաղաքագիտ եւ շատ բան գիտեմ, ասնկ կրնան, նանկ կրնան ըսելով մեր պարզութիւնը կը շփոթեն : մեր դաւոց ուրիշ գոյներ կուտան, հետեւաբար կասկածներ յարուցանելով՝ ազգային խնդրոց կերպարանը կը փոխեն :

Ընտրած այնպիսի մէկը որ փառքը ճշմարտութեամբ թեան ու հաւատարմութեան մէջ կը բուռն, ընտրեց անպիսի մէկը՝ որ մեք հայր ըլլալ եւ ոչ թէ ոմանց պէս մեր վրայ երկրորդ եւ երեւակայական կայսր մը ձեռնալ : ով որ ալ ըլլայ ընտրելիքին աւանդ իշխանութիւնը մեք չարգելենք, բայց նայինք որ մեր ընտրելիքն ալ մեզ՝ այսինքն ժողովուրդը յարգելու սովորած ըլլալ ու յարգել :

Այս մարդը իրականին է, ասոր կրօնասիրութիւնը, պարտութիւնը, հաւատարմութիւնը, ազգասիրութիւնը, հաստատարութիւնը, աշխատասիրութիւնը, տաղանքը, հմտութիւնը : Համարձակութիւնը Մշտ վիճակին մէջ վերջին անգամ ըրած մեծ ձեռնարկը վերջապէս իրականին ինք իր անբասիր ամբողջութեամբ ամեն Հայու ծնունդ է : չունինք մէկը որ անոր համար մեզ ծանոթ ըլլալ, իրականին ինչպէս մարդ ըլլալ հասկնալու համար, ուրիշի հարցնելու, եւ անոր խաբարի վստահելու կամ չի վստահելու հարկ չունինք : ամեն մարդ ինք իր խղճին կրնայ հարցնել եւ անոր ձայնին հրահանգել : իրականին հրապարակի մարդ է : իրականին հակառակորդներ ունեցած հետեւաբար քննադատուած մարդ է, իրականին կեանքին մէջ կրնանք ըսել, որ ընդհանուրին վերաբերեալ պարագայ մը չի կայ, որ չի մտնում ըլլալ :

Իրականին պատրիարքութեան պաշտօնի հասած օրը՝ մեք համար մեծ եւ նշանաւոր օր մ'է : Անոր բռնելով ընդմեջը իր մանանէն վերջն ալ գուցէ իր յաջորդներուն օրինակ մը պիտի ըլլայ, որ դեռ այս քան տարիներէ ի վեր չունեցած ենք այն-

պիսի պատրիարք մը՝ որ ազգային մէջ պատրիարքական ընթացքի ուղիղ շաւիղ մը թողու :

Իրականին պատրիարք ըլլալու խնդրոյն մէջ բնառուելիք մեծ կէտ մ'է կայ որ թէ պէտ չուզելով բայց քանք ու յօդաւանդն ինչպէն :

Իրականին հրաժարեցնելու համար եկեղեցիներու մէջ պաշտոն կանչելու գործարարութիւն մը չունինք : աւելին, մինչդեռ ուրիշներէ անկէ, որ օր ուզուի անոր հրաժարականը ազգին ծոցն է նոյն օրը : փորձերը ցուցին որ՝ ընտրածին հրաժարեցնելու կարողութիւնն ունենալին ալ հաշուի դնելու ենք չնորիւ հրաժարեալ պատրիարքին : 0

ԻԶՄԻՐ

23 յուլիս 1869 իզմիր

... Բարեկամ

Ստեպ կառավարիկս ինձ յուր եւ տեղեկութիւն տալ Մանգու մէկը իզմիրի գործերուն նկատմամբ, իր թէ յիշեալն ինչ չունինք : այս հիմաւոր թագու հին իր վարկի դիրքն ու փառքն ունենալ տակաւին, իր թէ առաւտուրի բաւարար հաւանգնում մը քաղաքական եւ ընկերական նշանաւոր օրատահարներու անընդհատ երթեւեկութեան կայարանն ըլլալ : Այս առաւարկութիւնը երբեքն պահանջում մի ձեռն ունի, եւ կը յիշենք ինձ թայէ կամ Լեւոն-Պետէ խմբագրիները : Իրար այս խմբագրիներուն մի եւ նոյն տեսակ առաւարկութիւնները հրաւաններն իրենց թղթակցներու համար որք ինչպէս գիտան կը հնազանդին այս հրամաններուն, վասն զի Մամուս թագաւորին կը ծառայեն, մինչդեռ Հայ լուսագիրներու թղթակցները, չը մոռնալ նաեւ ըսել թէ Մանգու մէկ թղթակցող ըլլալու պատիւը չունին, - գրեթէ անխտիր Բաշեյ Բաշեյն հաւր Լեւոն-Պետէ ինչպէս կրտսի Թեոֆիլէթի մէջ ձրի վստահիկ սկնարկելով :

Ըստ իս անտարակոյս ձրի չէ այն ծառայութիւնը որուն նպատակն է օգտուելու գաղափարներու տարածումը ըստ գիրներու միջոցով : հարկաւ ժամանակի կորուստ չանուանիր այն փառապէս որմէ հանրական չափ մը կրնայ արտադրել, վասն զի առաքելիկ նպատակի մը համար գոհողութիւն ընելը պարտք մը է, եւ պարտի կատարումն է միայն ստուգելու անքննիւնքութեան վարձարուութիւնը :

Արդի ժամանակի կան մարդիկ, - եւ դժբաղդարար մարդկութեան մեծագոյն մասը դեռ անոնց պէս կը խորհի եւ կը գործէ, - կան մարդիկ, կրնան, որք հեղինակէս կը ժպտին այս բարոյական ճշմարտութեան վրայ, որք իրենց տեսութեամբը նկատելով խնդիրը՝ առեւրեւ թագաւոր իրաւունք ունին ժպտելու : չէ թէ անտարակոյս կոչի մը բնական ժպտումը, այլ իրական-իրական յարգը ճանչցող վարպետութիւն մը կ'անպակաս ժպտումով, եւ որք այսպիսի աշխատութեան վարձարութիւն մը բնաւ չեն համարիր ճիշդ այն վերջնաւոր սրկաններուն պէս, սրբ պիտի յարաբերութեանց մէջ պարտանալիս սիրող զգացումները կը հեղինակեն, լոկ միս եւ ոսկի վայելելու զիւղով վստահ ձեռք եւ նիւթը բողբոջին կը չիօյնին իրարու հետ, շատ անգամ նիւթը նախադասելով, նիւթը որ սակայն յուսնեանկան եւ ըստ ինքեան գեղեցկին առժամանակեայ եւ անկատար զը ընդմը միայն կրնայ ընդունաւ ըլլալ : ...

Ոչ կը գարմանաւ անոնց վրայ եւ ոչ ալ կար համար հենք նիւթը :

Միայն թէ բարոյական վայելումն ալ մոռնալու չէ :

Ներկայ ժամանակին մէջ այս վայելում մը շատ կը մոռնուի, վասն զի արդի քաղաքակրթութիւնն աւելի կարծաւորն են Եւ քան թէ ամբնական :

Ինչ անտարակոյս իրարութիւն այն հոգիներու համար որք տեղեկութեան յաւանգնութեան անտարակոյս շարժումն հաւատարմով, իրենց ուսերը վեր կրնան նիւթ թափանիս առօրեայ յաղթութիւնը տես :

նեղով, եւ որք համարում ըլլալով իրաւունք թէ գեղեցկան քան որ մ'է այս հանրական գործունէութեան մէջ զօրութիւնը, նիւթական կեանքի նկատմամբ ծաղայեղ մոռնողութիւն մը : բարոյական կեանքի շարունակութեան կարծաւոր ընդհատում մը կը սեպեն :

Բայց կը տեսնուի որ այս խնդիրը քաղաքակրթութեան լարի լինելով պիտի տանի զիս՝ նպատակէս չեղելով :

Դաւանում ու բեմն նպատակին :

Ինչ էր այն, կ'ործեմ իր լիքի վրայ խօսիլ :

Լաւ : կը հաւանում խօսիլ այս անգամ նախապատիւ համարելով մատերս թաւաքով սեւեւ քան թէ անուսն շահամուրթեան աղտով աղտեղել :

Բայց մատերս սեւեւով գիտաւորութիւն չունին անոր ասոր պատիւը մըրտելու : քաղաքիս իրողութեանց վրայ յանդիման ինձ եւ ինձ գնելու, եւ ճիւղաւորութեան հետ տեղութիւններ քարտէրու : քաւ լիցի : նպատակս է թուղթ մեղանել եւ ճշմարտութեան արձագանգ ըլլալ : Նպատակս է նաեւ միւսիկ Հայկական իզմիրի վրայ խօսիլ քաղաքիս Հայերուն վրայ գրել լոկ, ուստի տարապիսին եւ քաղաքային կամ քաղաքական լուր մի սպասել իմէ :

Այս տեսակ յուրեւ ուզածիդ չափ կրնա քաղիլ Լեւոն-Պետէ եւ Թեոֆիլէթ : եւ թէ կու գես հասկնալ թէ տեղական կառավարութիւնը ինչ կրնէ եւ ինչպէս կը խնդրի : անտարակոյս դատարանը ինչպէս կը դատէ Մեթուք-Սեւեւ զարդ եւ ինչ կարծաւոր թիւով եւ կրկնով կ'ամբաստանուի, այնինչ հիւպատոսը ինչպէս կը փնդոցայ, այսինչ ինչպէս կը յորանչէ, այս նաւը կըր եկու, այն չոգեւորը կըր գնաց, կրնա կարգաւ Լեւոն-Պետէ, որու խմբագիրը նշանաւոր է իր թերթի անուան յատիկ թեմար :

Իսկ եթէ կու գես հասկնալ թէ քաղաքիս անտեղեկները չեն եղով ինչ անպատահութեան կուսնան, թէ իր տեղեկ մինչեւ Գաւառականի կայարանը քանի աղբնոց կայ եւ յորքան ստակած մուկ, կատու եւ շուն կը պարտանակեն : թէ խրուանները, կոյտնոցները եւ կոյտն գնեղները ինչ եւ Միլիթարեանց վարժարանը ինչ յառաջդիմական վիճակ ունին կարգաւ Թեոֆիլէթ որ ինչպէս գիտեմ : Գրանէրէն խօսող թերթ մ'է, թե եւ յարգի տնօրէնին անուան կրնայ գուշակուիլ թէ Հայ է հրապարակ : Իսկ խմբագիրը : ...

Ո՛ր, որքան տկարացեր է յիշողութիւնս, եթէ Հայ անունը բնականաբար զրչիս տակ սպրդած չըլլար, հաւատալ թէ պիտի մոռնայի նաեւ խմբագրին Հայ մ'ըլլալը : նաեւ ի լիքի Հայերու վրայ խօսիլ խօստանալու :

Ի լիքի Հայերուն վրայ խօսիլ ու զող մը հարկաւ անոց եկեղեցիներն եւ զրպրոցէն ներս մտնելու եւ ազգային կեանքի ինտառակութեան ալ ժամի անդրերը հոս փնտաւելու պարտաւոր է :

Եկեղեցական անցքի վրայ վաւեչապէս եւ անխառն թեմար գրեք մեր ազգին մէջ աւելի կրօնաւորներուն կից քան թէ աշխարհականաց, վասն զի ասոնք դեռ չարմէցան Լեւոն-Պետէ եւ Թեոֆիլէթ խօսիլ անդադրեցնելու անկան իրերու վրայ, եւ որովհետեւ ձեռքս ճակատաւ տանելով կը տեսնուի որ վերջը մը չի ոչ հոս, խոյս կուտամ եկեղեցիներն ուրեւ որու շուրջ եւ փառքը թերեւս այսու հետեւ աւելնալ մեր վաճառի առաջնորդ Գերսոպատիւ Պոգոս արքեպիսկոպոսին ներկայութեան շնորհիւ, եւ չունեն կառնեմ երկուս զարդներու սեւ մերուն վրայ :

Պոյն Հայր թերեւս սովորած է ազգային լրագրիներու մէջ նշմարել մեր քաղաքի Հայերուն կեղեցիկութեան ընդհանուր պատճառ, վասն զի մեք ալ սովորած ենք լրագրիներու գլխիկ տանել անգամ որ շարժում մը, այսինքն անընդամենը մը յարուցանելով իրարու հորը

Պուլունուր իսթանպուլտա Մ. Վէլիզ վէ գոււր . վե Մ. Կանդիւք պիրատէր-
ւէր , վէ Մ. Տէլլա Սուտա վէ Մ. Նրաննի էնդախանէլէրինտէ :